
"Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. "

Hz. Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Allah Teâla Hazretleri şöyle ferman buyurdu:

"Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. Kulumu bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım (aynî veya kifaye) şeyleri eda etmesidir. Kulum bana nafile ibadetlerle yaklaştırmaya devam eder, sonunda sevgime erer. Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum. Benden bir şey isteyince onu veririm, benden sığınma talep etti mi onu himayeme alırım, korurum. Ben yapacağım bir şeyde, mü'min kulumun ruhunu kabzetmedeki tereddüdüm kadar hiç tereddüte düşmedim: O ölümü sevmez, ben de onun sevmediği şeyi sevmem."(Buhârî, Rikak 38.)

AÇIKLAMA:

1. Bu hadis, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın Rabbinden rivayet ettiği hadis-i kudsilerden biridir.

2. Hadiste geçen "veliyullah" tabiri ile, Allah'ı bilen, ibadetlerine eksiksiz, muntazam ve ihlasla devam eden kimse kastedilmiştir.

İbnu Hacer der ki: "Böyle bir kimseye düşmanlık yapacak birinin varlığı olamaz" denilerek hadis müşkil bulundu. "Zira, düşmanlık iki tarafın varlığı ile vukua gelir. Halbuki velinin taşınması gereken vasıflarından biri de hilm ve kendisine karşı cehalette bulunan kimseye müsamaha göstermektir." Bu müşkile şu açıklama getirilmiştir: "Düşmanlık sadece husumete ve dünyevi muamelelere münhasır değildir. Bilakis bazı kereler buğz, taassubtan doğar; tıpkı bir Rafizin Hz. Ebu Bekr (radiyallahu anh)'e buğzu gibi; bid'atçinin Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a buğzu gibi. Her iki örnekte de buğz, tek taraftan vaki

olmuştur. Veli tarafının buğzu ise Allah rızası içindir ve Allah adınadır. Fâsık-ı mütecahire, yani fiskını alenen yapan kimseye, veli Allah adına buğzeder. Öbür taraf da veliye, gittiği yolun kötülüğünü söyleyip, şehvatına uymaktan kendisini men ettiği için buğzeder. Buğz bazı kereler, bir tarafta bilfiil olup, diğer tarafta bilkuvve bulunsa da buna düşmanlık denir."

3. Bazı alimler demiştir ki: "Veliyyullah, takva ve taatla Allah'ın dostluğuna talip olduğu için, Allah da onu, muhafaza ve ona yardımını garanti ederek dostluğa kabul eder. Allah'ın cereyan eden bir sünnetine göre "düşmanın düşmanı dosttur, düşmanın dostu da düşmandır." Öyleyse veliyyullahın düşmanı Allah'ın da düşmanıdır. Bu durumda veliyyullahı düşmanlık eden ona harp açmış gibi olur. Ona harp açan da sanki Allah'a harp açmış gibi olur."

4. Kulun Allah'a yaklaşması ile ilgili olarak Ebu'l-Kasım el-Kuşeyrî demiştir ki: "Kulun Allah'a yakınlığı önce imanı ile, sonra ihsanı ile vukua gelir. Allah'ın kuluna yakınlığı dünyada, ona lutfedeceği irfan ile, ahirette de, rıdvan ile vukua gelir. Bu ikisi arasında Allah'ın çeşitli nimetleri, ikramları ayrıca tecelli eder. Kulun hakka yakınlığı halktan uzaklığı ile kemalini bulur." Kuşeyrî devamla der ki: "Allah'ın ilim ve kudretiyle yakınlığı bütün insanlara şamildir. Lütuf ve nusretiyle yakınlığı ise havassa mahsustur. Ünsiyetiyle yakınlığı ise velilere hastır."

5. Hadisin zahiri, Allah'ın, kula olan sevgisinin, kulun nafile ibadetlere devamı ile tahakkuk edeceğini, buna bağlı olduğunu ifade etmektedir. Hadisin evvelinde en sevgili ibadetin farzlar olduğu ifade edildikten sonra, nafilelerle Allah'ın sevgisine erişebileceğinin ifade edilmiş olması müşkil bulunmuş ise de, şu açıklama yapılmıştır: "Nafilelerden murad, farzların ihtiva ettiği, farzları ikmal eden nafilelerdir." Bunu, Ebu Ümame rivayetinde gelen bir açıklık te'yid eder: "Ademoğlu! Sen, benim yanımda olana, sana farz kıldıklarımı eda etmedikçe ulaşamazsın." Fâkihânî der ki: "Hadisin manası şudur: "Kul farzları eda eder, namaz, oruç vesaireye bağlı nafileleri yapmaya devam ederse, bununla Allah'ın muhabbetine ulaşır."

Bu hususta İbnu Hübeyre'nin bir notu da kayda değer; o şöyle der: "Kulum bana nafile ibadetlerle yaklaştırmaya devam eder..." sözünden, nafilenin farzın önüne geçmeyeceği hükmü çıkar. Zira nafileye, nafile denmesi, farzlara ziyade olarak gelmesindedir. Öyleyse farz eda

edilmedikçe nafile hasıl olmaz. Kim farzı eda eder, üzerine nafileyi de ziyade kılar ve bunu da devam ettirirse, işte bundan (Allah'a) yaklaşma iradesi tahakkuk eder." İbnu Hacer ilave eder: "Nitekim, câri adete göre, yakınlaşmalar çoğu kere, yakınlaşmayı sağlayanın üzerine vacip olmayan şeylerle hasıl olmaktadır; hediye, bağış gibi. Üzerindeki haraç veya bir para borcunu ödeyen kimse, kalplerde, hediye kadar yakınlık sağlayamaz. Keza Resûlullah'a teşri edilen şeyler arasında, farzları ikmal etmek üzere nafileler de var. Bu husus Müslim'in bir hadisinde şöyle ifade edilmiştir:

"...Bakın araştırın, kulumun, farzdaki eksikliğini tamamlayacak nafilesi var mı?.."

Öyleyse, "nafilelerle Allah'a yaklaşmak"tan murad, öncelikle farzı mükemmel yapmaktır; farzı ihlal ve ihmâl etmek değildir. Nitekim bazı büyükler de şöyle söylemiştir:

"Kim nafile yerine farzla meşgul ise mazurdur, kim de farz yerine nafile ile meşgulse mağrur (şeytan tarafından aldatılmış)tır."

6. Hadiste açıklama gerektiren bir husus, Allah Teala Hazretlerinin kulun kulağı, gözü, eli, ayağı, kalbi vs. olması meselesidir. Evet bu nasıl olur? Meseleye değişik açılardan izah getirilmiştir:

a) Bu bir temsildir, zahiri murad değildir. Manası şu olmalıdır: "Benim emrimi tercihte ben onun gözü ve kulağı oldum. O taatimi sever, bana hizmeti tercih eder, tıpkı bu organlarını sevdiği gibi."

b) Mana şudur: "O kulum, her şeyiyle benimle meşguldür. Beni razı etmeyecek şeye kulak vermez, gözüyle de sadece emrettiğime bakar..."

c) Mana şudur: "Ben, ona gözüyle ve kulağıyla ulaşacağı maksadlar kılarım."

d) "Ben ona, düşmanına karşı yardımda tıpkı gözü, kulağı eli, ayağı gibi oldum."

e) Fâkihânî demiştir ki: "Bana öyle geliyor ki bu hadiste mahzup bir ibare var. Takdiri şöyledir: "Ben, işittiği kulağın koruyucusu olurum da dinlenmesi helal olmayan şeyi dinlemez, gözünü ve diğer organlarını da öyle korurum."

f) Fakihani ve İbnu Hübeyre'ye göre mana şöyledir: "Öncekinden daha ince bir başka mana da muhtemeldir; bu da "kulağı" ibaresinin manasının "işittiği şey" demek olmasıdır. Zira Arapçada mastar, meful manasına kullanılır. Bu durumda hadisin manası şöyle olmak gerekir: "O benim zikrimden başka birşey işitmez. Kitabımın tilavetinden başka bir şeyden lezzet almaz, bana münacaattan başka bir şeyle ünsiyet edip teselli elde edemez. Benim melekutumun acaiblerinden başka bir şey de tefekkür etmez. Ellerini ancak benim rızamın bulunduğu şeye atar, ayağı da böyle."

Hattâbî der ki: "Bunlar misallerdir. Maksud olan mana ise: "Kulun, bu azalarla mubaşeret ettiği işlerde Allah'ın ona yardımı ve o ameller hususunda muhabbetin onun için kolaylaştırılmasıdır. Bu da, maddi organlarını korumakla, kişiyi Allah'ın hoşlanmayacağı şeyleri kulağıyla dinlemekten, Allah'ın yasak ettiği şeylere gözleriyle bakmaktan, helal olmayan şeye eliyle yapışmaktan ayaklarıyla batıla gitmekten korumak suretiyle, onu Allah'ın memnun olmayacağı şeylere düşmekten korumaktır..."

Hattâbî, ayrıca Allah'ın kulu sevmesi halinde, hoşlanmayacağı şeyden kulu nefret ettirerek onu yapmasına mani olacağını ilaveten belirtir.

g) Yine Hattâbî'ye göre: "Bu hadisten murad, duaların süratle karşılık görüp, talepte netice alındığını ifade etmektir. Çünkü, insan mesaisinin hepsi bu sayılan organlarla yapılır. Bazıları, -kaydedilen mütâlaadan alınmış olarak- şöyle demiştir: "Bu hadis, nafileleri işleye işleye insan öyle bir merteye kazanır ki, artık onun organlarının hepsi Allah yolunda ve Allah'ın rızasına uygun şekilde hareket etmeye başlar." Beyhakî Kitabı'z-Zühd'de Ebu Osman el-Cizi'den naklen şu yorumu kaydeder: "Hadiste Cenab-ı Hak: "Ben, kulumun kulağıyla ilgili dinlemedeki, gözüyle ilgili nazardaki, tutmayla ilgili eldeki, yürümeyle ilgili ayaktaki ihtiyaçlarını süratle görürüm." buyurmaktadır.

7. Hadiste geçen "Kulum benden bir şey isteyince onu veririm" ibaresi müşkil bulunmuştur. "Zira, abid ve saliklerden pekçoğu dua etmiş ve hatta duasında ısrar etmiş fakat dilekleri yerine gelmemiştir." denmiştir. Bu hususa şöyle cevap verilmiştir:

"Allah'ın duaya icabeti çeşitli şekillerde vukua gelir:

* Bazan matlub, anında aynıyla hasıl olur.

* Bazan, bir hikmete binaen gecikerek hasıl olur.

* Bazan da matlub, istenenden farklı şekilde hasıl olur: Matlubta işe yarayan bir maslahat yoktur da vaki olan şeyde bu vardır. Yani kişi hırsla zararına netice verecek bir şeyi talep etmiştir. Allah rahmetiyle onu değil, neticesi hayırlı olacak bir başka şeyi verir."

8. Hadis, namazın kadrinin yüceliğini ifade etmektedir. Zira namaz, Allah'ın kula sevgisini hasıl etmektedir. Çünkü o, münacat ve yakınlık mahallidir; kul namazda, araya bir vasita girmeksizin Rabbiyle başbaşadır. Kulu memnun kılacak namaz kadar müessir bir başka şey mevcut değildir. Bu sebeple hadiste "Gözümün nuru (en ziyade sevdiğim şey) namazda kılındı" denmiştir. Bu da namaz kılmada sabırlı olmakla mümkündür. Bu hususta sabır ve devamlılık üzerinde bilhassa durulmuştur. Çünkü salik bir kısım afetlere ve fütura maruzdur, şeytan rahat bırakmaz. Öyleyse sabır ve devamlılıkla bunu yenmesi gerekir.

Hız. Huzeyfe (radiyallahu anh)'den gelen bir rivayette namazın neticesiyle ilgili bir ziyade şöyle: "...Kulum, evliyalarımın, asfiyalarımın biri olur. Nebiler, siddıklar ve şehidlerle birlikte cennette komşum olur."

9. Süleyman et-Tûfî demiştir ki: "Bu hadis, Allah'a sulûk ve O'nun marifet, muhabbet ve yoluna vasil olmada mühim bir asıldır. Çünkü dahili farzlar olan iman, harici farzlar olan İslam ve bunların ikisinden hasıl olan her ikisinde de ihsan, -tıpkı Cibril hadisinde beyan edildiği şekilde- bu hadiste yer almaktadır. İhsan ise, salikinin zühd, ihlas, murakabe vs. nevinden bütün tabakatını ihtiva etmektedir."

10. Hadis, bir kimsenin üzerine vacip olan amelleri yaptığı ve nafilelerle Allah'a yakınlık hasıl ettiği takdirde -hadiste yeminle tekid edilmiş bu sadık vaadin varlığı sebebiyle- duasının reddedilmeyeceğini ifade eder.

Bununla ilgili bazı ihtirazî kayıtlar az yukarıda kaydedildi.

12. Hadis, ayrıca, kul en yüce mertebelere ulaşsa, Allah'ın sevdiği bir insan olma şerefine erse bile Allah'tan talepte bulunma halinden kopamayacağını, zira talepte hudu ve kulluğun izharı bulunduğunu ifade etmektedir.

13. Hadiste geçen son bir husus, Allah'ın tereddüt etmesi meselesidir. Hattabî: "Allah hakkında tereddüt caiz değildir" dedikten sonra iki tevil sunar:

a) "Kul hayatı sırasında, herhangi bir hastalığa maruz kalarak ölümler burun buruna gelir veya fakirliğe duçar olur. Bunun üzerine Allah'a dua eder. Allah da ona sıhhat verir, fakirliği bertaraf eder. İşte bu Allah'ın mütereddin olan fiilidir; tıpkı bir işi arzu eden kimsenin, bilahare ondan vazgeçmesi gibidir. Ancak, eceli geldi mi ölüme kavuşması kesindir. Çünkü Cenab-ı Hak kendi hakkında beka, kul hakkında fena yazmıştır."

b) "Mâna şudur: "Ben yaptığım bir şeyde elçilerimi, mü'minin nefsi hakkında geri çevirdiğim gibi geri çevirmedim. Nitekim Hz. Musa (as) kıssasında böyle olmuştur. Hz. Musa (as) ölüm meleğinin gözüne tokat vurmuş ve melek ona birkaç kere gidip gelmiştir. "Bu tereddüt manasının hakikati, Allah'ın kuluna karşı duyduğu şefkat ve merhamet ve ona gösterdiği lutuf ve ikramdır" diye de izah edilmiştir."

(Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Şerhi)

Selam ve dua ile...
Sorularla İslamiyet